

re: Csaplár-verzió (válaszul Filmvilágban megjelent kétrészes cikksorozatra - 2008 Június/Július)

írta: Jósvai Péter

Az utóbbi 10 évben számtalanszor lehetett hallani Csaplár Vilmos verzióját Bódy Gábor haláláról. Aki csak ismerte Bódy Gábort, kialakított magában egy verziót, mindenkinek megvolt a maga verziója, ez teljesen természetes. Csaplár Vilmos verziója az összes közül kiemelkedik, mert ha úgy vesszük, teljesen megfogható tényeken alapszik, és mert pszichológiailag és dramaturgiailag is "összeáll a kép"- egyszóval senki sem hibáztathatja azért, hogy fejében úgy állt össze a történet, ahogyan. Ezzel együtt időszerűvé vált, hogy e verzió egyszer s mindenkorra megmérettessék, s ha könnyűnek találhatik, átutaltassék a fikció birodalmába. A verziója, a saját szavaival (idézve a Filmvilág-cikkből) így hangzik:

"Gábor egyszercsak elkezdett Esterházy-kockás öltönyben járni. Megkérdeztem tőle, hogy mi történt? A papámtól kaptam, mondta büszkén. Telt-múlt az idő, emlékeztem rá, hogy valamelyik éjszaka kiégette a combját cigarettaparázzsal, és látom, hogy nincs ott a lyuk. Mit csináltál, hogy tüntetted el, kérdeztem. Áh, ez nem az az öltöny! Csináltattam egy ugyanolyat. Attól fogva ilyen öltönyöket viselt. A halála helyszínén egy karosszékekben ott volt a karfán egy ugyanolyan öltöny, a díszszekendő-zsebben pedig egy cédula, amelyen az állt a Gábor írásával, hogy ez legyen a Casparé. A fiáé. Szerintem nincs olyan titkos szervezet és gyilkos, aki ilyet ki tud találni."

A történet meggyőző, hiszen gyakorlatilag azt állítja be, hogy Bódy Gábor az utolsó időkben kicsit furcsán viselkedett, amit megtámogatnak a tények, hogy nem kapott elég pénzt a tervezett filmjére, és állandó támadásoknak, rosszindulatú sajtónak volt kitéve (mint szegény Latinovits Zoltán - MGP részéről). Elkezdett tehát furcsán viselkedni, az emberélet útjának felén, amikor amúgy is krízisben volt (állítja a teória). Fontossá vált számára az apa-fiú kapcsolat, ami az Esterházy-kockás öltönyök motívumában nyilvánult meg. Az apjától kapta, és büszkén viselte. A teória szerint azzal, hogy egy ilyen öltönyt hagyott hátra üzenetként, benne a cetlivel, amit írt, és amely lakonikus egysoros üzenete fiára testálja "az öltönyt", végképp bizonyítást nyer, hogy ezt a gesztust csakis Bódy Gábor maga követhette el, csak úgy, mint a szörnyű gyilkosságot is - hiszen ha valakik hamisítani akarták volna halálának körülményeit (amire a szocializmusban jó párszor akadt példa), akkor erről az egész öltöny-történetről is tudniuk kellett volna, és egy forgatókönyvíró tehetségével kellett volna rendelkezniük, hogy megkomponálják ezt a jelenetet – ez pedig a teória szerint túlzott elvárás bármilyen szervezet gyilkosaival szemben.

A történet meggyőző - de sokkal kevésbé az, mint amekkora kétely ébred szinte bárkiben, aki akármilyen szinten is ismerte Bódy Gábort, a fantasztikus embert, művészt, gondolkodót. A történet legszembetűnőbb hibája, hogy deduktív, azaz visszafelé von le következtetéseket, Bódy Gábor halálának tényéhez burkoltan hozzáadja az öngyilkosság teóriáját, és így, ebből a nézőpontból szemléli az eseményeket - nevezetesen például azt, hogy Bódy Gábor az utolsó időkben furcsán viselkedett ezzel az öltönnyel. Ne feledjük, azok az idők akkor nem "az utolsó idők" voltak, hanem csak idők, mint bármikor korábban, életének bármely periódusában, egy, két, öt vagy tíz évvel korábban.

Érdeemes elképzelni (persze tapintattal és tisztelettel felszerelve), hogy életének bármelyik periódusában, ha azok lettek volna az utolsó idők, mennyire könnyen állt volna össze egy ugyanilyen kép - a "válságba jutott művészcsoport". Amikor az Anzix forgatására készült például, és a BBS-ben durva veszekedésekbe kellett bocsátkoznia, egy ugató kutya pedig annyira kihozta sodrából, hogy egy hamutartót felkapott, és elhajította. Nagyon akarta azt a filmet - és nagyon nagy volt az ellenállás, amibe ütközött. Ha akkor (gondoljunk rá most csak úgy, mint egy film főszereplőjére, és ne mint Bódy Gáborra) megölték volna, a kép akkor is könnyen összeállt volna - mert ne feledjük, e teóriák mind-mind Bódy Gábor (állítólagos) kétségbeesésén, zsákutcába jutott életállapotán alapulnak. E kétségbeesés, ne feledjük, visszafelé következtetett kétségbeesés, amely az állítólagos öngyilkosság tényét használja magyarázatként, támogatásként.

Amikor a Psyché készítette, ha akkor megölték volna, vajon nem ugyanilyen "könnyen" állt volna össze a kép a túlterhelt, túl nagyot vállalt ifjú és zseniális titán tragikus kétségbeeséséről, akit ezer módon próbáltak meg elgáncsolni? A Psyché készítése során saját szavaival szó szerint keresztbe metszette a hazai filmgyártási struktúrát - értsd: a legapróbb részletekig meg kellett küzdenie, hogy a dolgok, akár a kamera előtt, akár a gyártás más fázisában úgy történjenek, ahogyan ő akarta, és ne úgy, ahogyan minden más esetben történtek volna.

Amúgy ezek a képek készen kapott képek, készen kapott beállítások, mint amelyeket az amerikai filmekben a boltokban árulnak a képkeretekkel együtt. Tény azonban, hogy egy merénylet esetén mindig kell fedősztori, és ezeket úgy komponálják meg, hogy hihetőek legyenek azok számára is, akik az áldozatot a legjobban ismerték - őket kell leginkább meggyőzniük, bennük kell kételyt kelteni, bennük kell elplántálnia gondolatot, hogy esetleg az élet mégis annyira egy csodák nélküli lepusztult világ, hogy a legtehetségesebb fiatalember, akinek az életében a tervek és az azok megvalósítása közti arány példa nélküli magas értéket mutat, aki sikeres, szerelmes és boldog - egyszerűen meggyilkolja magát - mert "nem adnak elég pénzt a filmjére". Egyáltalán nem is csoda, hogy egy tévé-műsorban ("Nyom nélkül", Máté Krisztina műsora volt egykor) külön rész foglalkozott Bódy Gábor és további 3 a szocializmusban hihetetlen módon "öngyilkosságot elkövetett" ember rejtélyes halálával.

Mielőtt bármi egyebet íránk, a legeslegfontosabb lefektetni szempontjainkat, melyek alapján Bódy Gábor halálához hozzáállni illik. Ha azt hallja valaki egy barátjáról, hogy pénzt lopott, mi a teendő? Az, hogy azt válaszolja, "szomorú"? Nem arról beszélünk, hogy a barátod beismerte. Nem is arról, hogy letartóztatták, és kezében volt a szajré, miközben épp egy a Kanári-szigetekre induló járatra akart felszállni. Arról van szó, hogy csak úgy hallod, hogy a barátod lopott. Mi a megfelelő reakció?

Az, hogy jelzed, ez nyilvánvalóan nem igaz, ez csak valami félreértés lehet. Ezért vannak a barátok – hogy ismerjenek téged, és a közösség felé bármikor garanciát vállaljanak érted és tetteidért. Ha egy barát ezt nem teszi meg, vagy gyenge, vagy megkeseredett, vagy rosszindulatú – vagy mindhárom. A mi példa-esetünkben egy a 80-as években a Népszabadságban megjelenő rövidke cikk állítja, hogy a barátod letartóztatták, mert pénzt lopott. Persze, az utca embere számára a dolog innentől el van intézve – a hivatalos verzió mindenkit meggyőz. De hol vannak a barátok? A barátok, akik Latinovits hangján megkérdezik, amikor mindenki passzívan támogatja az elhangzottakat, hogy "ön tehát azt állítja Vereczky Ádámról, mégpedig a távollétében, hogy gyáva?" (Amerikai Anzix).

Bizony, nagyon fontos, hogy Bódy Gáborhoz a barátjaként álljunk hozzá, az ártatlanság legpozitívabb vélemével. Amíg mások mondják rá, hogy elkövetett egy súlyos bűntettet, nem hihetjük el. Csak, ha ő maga ismeri be, vagy ha valamiféle bizonyítási eljárás úgy győz meg minket a vád igazáról (és itt már a bűnözőket normális jogállamban megillető hozzáállásról beszélünk), hogy nem ébred bennünk ésszerű kétely a vádatokat illetően.

Bódy Gábor esetében a barát esete a mérvadó – ám ha valaki szenttelen kívülállással óhajtja megközelíteni e tragédiát, akkor is elváratik, hogy ha az öngyilkosság vádjával kapcsolatban valamiféle ésszerű kételye merül fel, tekintszen úgy e tragikus halálesetre, mint gyilkosságra. Mert ha nem ezt tennénk, magára hagynánk valakit, aki nem tudja magát megvédeni e vádaktól - ráadásul közben a közismerten mocskos Kádár-rendszert védenénk. Egy közösség, egy kultúra lényege, hogy kiálljon az övéiért, ahogyan az USA költséges mentőakciókat indít, ha egy amerikai útlevelű személyt bárhol a világon támadás ér. A rengeteg öngyilkosság (melyekből egy is végtelenül sok), amit a szocializmusban emberek elkövettek, mind a szocializmus bűntetteit gyarapítja, jó lenne azonban, ha nem kötnénk utólag vádalkut a rendszerrel úgy, hogy például az öngyilkosságnak beállított gyilkosságokat is ugyanoda sorolnánk. Mert gondoljunk bele, ha egy embertől elveszik az életét, ha elveszik még annak a jogát is, hogy üzenetet hagyjon, nem válunk-e mi, a barátok, az utókor a tettesek cinkosáivá, ha utólag papírforma szerint öngyilkosságként könyveljük el a történeteket? Ó, igen, nagyon is. Ha valaki nem mondott le az életéről, ha elvették tőle, és tetejébe mindennek, e szörnyű tett elkövetését is rá akarták kenni, kétszeres bünt követtek el ellene – és itt jövünk be mi a képbe, mert ha mindezt elhisszük, ha a mocskos rendszer hivatalos verzióját tesszük magunkévá, mi magunk mérjük a harmadik csapást barátunkra, mert a döntő pillanatban, az utókor kapujában mi nem neki hittünk, hanem ... mindenki másnak ... aktáknak - egy ember helyett ... aktáknak a szocializmusból - az ember helyett, akiről az akták szólnak ...

Aki Bódy Gábort öngyilkossággal vádolja, haragszik Bódy Gáborra. E harag fakadhat hűségéből, barátságából, szeretetből – akkor is rossz harag. Védelmet érdemelne és nem vádakat - melyeket sajnálatos módon nem áll módjában visszautasítani.

Tüzes Angyal

A Csaplár-verzió erőteljesen épít a papírformára, mely szerint Bódy Gábor a Tüzes Angyalt nem tudta volna megcsinálni, és ez akármekkora elkeseredettséget is okozhat - egy filmrendezőnek, általában.

Ami ezt a film dolgot illeti, a Tüzes Angyalt, pár dolgot nem árt tisztán látni. Bódy Gábor a Psychével megcsinálta minden idők legnagyobb magyar filmjét (voltak hasonló összegből készült filmek, de ilyen léptékű produkció nem) - a Psyché volt a csúc. Utána Bódy Gábor azt tette, amit semelyik magyar vagy átlagos rendező nem tett volna meg - a videóművészet felé fordult, és aki az utóbbi években egy gigantikus léptékű forgatást vezényelt, most a fiatal filmesek szintjén dolgozott (technikai értelemben - persze a videó akkor egészen más volt, mint ma, de tény, hogy aki 35 mm-es filmet forgat, giga-költségvetésből, nem jellemző, hogy előkap egy S-8-as kamerát, vagy egy bármely tévés számára elérhető videót).

Amit ebben a motívumban látni kell, az az, hogy Bódy Gábor megcsinálta a Psychét, és túl volt rajta, túl jutott. A Kutya Éji Dala a lehető legolcsóbb magyar filmek egyike volt, amit kívülállók esetleg nézhetnek úgy, hogy "nem kapott annyi pénzt" - a valóság azonban az, hogy a Kutya Éji Dala minden idők legmodernebb filmje volt, és Bódy Gábor a legmerészebb álmait valósíthatta meg ebben a filmben - szabad volt, mint egy madár, tobzódhatott a kreativitásában, és ezt a szabadságot magának köszönhette. Bódy Gábor a videó korszakot egy futurisztikus filmes kultúra beköszöntéseként tekintette, saját magát pedig (teljes joggal) avantgárdnak, aki fél lábbal már a jövőben él, gondolkodik és alkot. A Kutya Éji Dala végén a feliratok közt láthatjuk, menyire büszke volt a S-8 és a videó alkalmazására (amit aztán egy bő évtizeden keresztül mindenki, aki élt és mozgott, igyekezett utánozni - mint minden Bódy Gábor találmányt).

Bódy Gábor későbbi filmtervei (mármint a két fő ismert terve) már egyáltalán nem szigorúan, hagyományos értelemben véve magyarországi produkciók lettek volna. Bódy Gábor fél lábbal már Nyugat-Berlinben élt és alkotott, és tegyük hozzá, Amerika is megjelent nála következő célállomásként. Az tehát, hogy a magyarországi hozzájárulás a Tüzes Angyalhoz nem lett volna elég a filmhez, és hogy ez őt a legvégsőig érzékenyen érintette volna, a legendákban szólva is egy a kontextustól messzire elrugaskodott beállítás. Bódy Gábor ekkor már, ha úgy tetszik, túl volt Magyarországon, és minimum a ZDF-ben gondolkodott - és tegyük hozzá, már a Psyché során is roppant ügyes produceri munkát végzett - hogy csak a Kodaktól elnyert támogatást vegyék (több ezer méter ingyen-nyersanyag formájában). A történet tehát a fiatal és tehetséges magyar filmrendezőről, akit nem ismertek el eléggé, és nem támogattak eléggé - és ezért önkezével oltotta ki életét - enyhén szólva egy szovjet nyomtatású szocreál képregény hasábjaira illik.

Megjegyzés: az eddigi köztudomású tények, ám kis utánjárással kideríthető, hogy filmes tervei konkrétan jól álltak nyugaton, a Psychotechnikum forgatókönyvét a ZDF Kleines Fernsehspiel fizette és a megfilmesítése 1986-ra volt betervezve, a Tüzes Angyal-ra pedig már Münchener producerekkel tárgyalt lázasan 1987-re ...

az Aczél-reakció

A Csaplár-verzió utalást tesz (mármint maga Csaplár Vilmos ebben az ominózus Filmvilágos cikkben is), hogy Aczél elvtárs elintézte a Psychét, hogy nem kell az nekik. E motívum pusztá említése is eltérít bárkit a helyzet valóságú megítélésétől.

Amikor a Psyché kapcsán arra gondolunk, hogy a hatalom, az elvtársak hogyan viszonyultak Bódy Gáborhoz, érdemes szem előtt tartani, hogy a Psyché nagyon is elkészült, Aczél elvtárs a vetítőjében hiába adta ki az ukázt, hogy a Psyché nem kell nekik, a Psyché már nagyon is elkészült – ez már csak az "S 00- zéró" - típusú bottal ütése a nyomoknak, Bódy megkapta, amit meg akart kapni, és a pénztártól való távozás utáni boldog állapotban volt – mert ne feledjük, a Psyché éppenséggel komoly nemzetközi népszerűsége is szert tett. Aczél elvtárs és társai nyilván megtehették, hogy egy filmest ellehetetlenítsenek, vagy egy filmet dobozva zárjanak – mint Jeles András Álombrigádját ugyanebben az időben, de a Psyché nagyon is megszületett, és nemcsak a mozikba, de még az akkori irodalomkönyvekbe is bekerült. A Mester és Margaritás beállítás a szocializmusban elnyomott művésztől tehát nagyon nem stimmel.

A rendszer könnyen ellehetetleníthette volna, ez tény (például szegény Erdély Miklóst sosem engedték be a filmművészeti falain belülre, mármint nem vették fel, amivel nem kis kárt okoztak Erdély Miklósnak ugyanúgy, mint kultúránknak, beleértve az utókort), Bódy Gábor azonban korántsem állt vesztesre ebben a mérkőzésben. Személye leginkább filmjének Ungvárnémeti Tóth karakterére emlékeztet, aki időre megy az érsekhez, és támogatást is kap tőle. Ha vannak körök, amiken lehet belül vagy kívül lenni, Bódy Gáborra az jellemző, hogy mindig belül volt – ezért különösen érdekes a pár másodperces hang-cameoja a Psychében, amikor egy bálon egy beengedőnek kölcsönzi a hangját. Azt mondja: "és a belépti díjjal mi lesz?".

Az őt ért támadások persze nyilván megviselték, de ezekhez már az Anzix óta hozzászokhatott (amelyet diplomafilmként sem fogadtak el a filmművészetin, és a hazai sajtó is gorombán bánt vele, ám Mannheim-ben megnyerte a legjobb első film díját). E támadások ráadásul nyilván szűk körből eredtek, miközben az emberek általában imádták Bódy Gábort. Bódy Gábor népszerű volt, annak rengeteg hátrányával és ugyancsak rengeteg előnyével. Nyilván nem volt páncélja az emberi kicsinyesség és rosszindulat ellen, a fantasztikus Hamlet előadásával kapcsolatos Film Színház Muzsikás (?) támadás például állítólag nagyon rosszul esett neki, de a Tüzes Angyalba belekerült a "tűz a zenekari árokban" motívum – és ahogy Bódy Gábornál mindig lenni szokott: a dolgok egy mélyebb értelmet nyertek – azt pedig nem mondhatnánk, hogy nem tudta feldolgozni.

Az egzisztenciális és pszichológiai profil tehát, miszerint Bódy Gábor némiképp margóra került, némiképp zsákutcába jutott (amire a Csaplár-verzió ugyanúgy rászorul, mint bármely más öngyilkosság-teória) meglehetősen sablonos és ugyanennyire érzéketlen a tényekre, a valós kontextusra. Az egész csakis visszafelé nyerhet értelmet, az öngyilkosság tényéből kiindulva – ekkor, és csakis ekkor láthatjuk úgy, hogy "az utolsó időkben már ...", illetve úgy, hogy "sérelmek, elkeseredettsége nagyobbak voltak annál, mint amit el bírt viselni" - stb, stb ... Felrobbant egy atomreaktor? Nyilván azért, mert túlfűtötték, túlhajtották (nem lógattak be elegendő szénrudat). A válasz logikus – de úgy, hogy egy bizonyos logikán alapul. Egy zseniális fiatalember öngyilkos lett? Nyilván azért, mert a zsenik a szocializmusban ezt szokták csinálni. "Meg nem értettség", "kudarok", "elkeseredettség", "margó" – az al-motívumok maguktól sorakoznak föl, papírforma szerint. Ennek ellenére az atomreaktor esetében csak azok indulnak ki abból, hogy a reaktort működtető élvonalbeli személyzet olyan vétket követett el, amire nincs sem indíték, sem bocsánat,

akik szeretnék a lehető legkisebb felhajtással, házon belül megtalálni a felelősöket – és gyorsan lezárni az ügyet.

az öltöny

Ami azt az öltönyt illeti, Bódy Gábor nem mindennapi személyiség volt – a Kutya Éji Dalában használt zakójával, fehér nadrágjával, pulcsijával is divatot teremtett. Akármilyen öltönyt is viselt "az utolsó időkben" - azt nem az "utolsó időkben" viselte, hanem akkor, fiatalokora kellős közepén, és akármilyen jelentőséget is tulajdonított annak, hogy az apjáé volt, vegyük figyelembe, hogy a '80-as évek második felében a '70-es évekből származó ruhák, praktikusán a szülők régi ruhái roppant népszerűsége tettek szert. Bódy Gábor ebben is megelőzte egy körrel a korát. Napvilágot láttak már Bódy Gábor más kötődéseire alapuló teóriák is a halálát illetően, például a vörös-pezső is egy ilyen motívum. Ez most egy öltöny-alapú teória, az öltönyhöz való különös kötődése a kulcs. Ez is csak egy sztori.

a cetli

A cetli, ami a Csaplár-verzió kulcsa, már egy sokkal érdekesebb kérdés. Egyrészt jó bizonyíték, mert cáfolja az egyetlen elképzelhető forgatókönyvét egy Bódy Gábor jellegű, az élet tüzetől izzó, tehetséges, és roppant hatékony (sikeres) életet élő fiatal ember öngyilkosságának, amely úgy nézne ki, hogy extázisban, öntudatlan állapotban valamit túladagol, túlméretez, túlzásba visz - azaz a baleset-jellegű öngyilkosság forgatókönyve (hála a cetlinek) ki van lőve. A cetli másik jellemző rétege, hogy miféle morbid dolog egy Bódy Gábor által gyártott üzenetet úgy megkomponálni, hogy még megszólítás sincs benne? Bódy Gábor életében, hétköznapjaiban, a leghétköznapibb megnyilvánulásaiban is különleges volt, más, mint bárki más, éspedig azért, mert nála mindennek jelentősége, jelentése volt. Egy ilyen embertől, aki zseniális, mindent átfogó látásmódja miatt egy tőmondat megfogalmazása során is bármikor elkalandozik az ókorba, lásd egy ízben a Laterna Magica említésekor a görög tűzhöz, azt elfogadni, hogy megszólítás nélkül hagyja hátra utolsó üzenetét - amely csak egysoros - nonszensz. Durva nonszensz. Durva és többszörös nonszensz (ha egy ilyen ember esetleg öngyilkos lenne, azt véletlenül tenné, és extázisban - és akkor nem komponálna üzenetet, ha pedig igen, az az üzenet nem egy 8 általános szintjén leledző, Móricz Zsigmondot koppintó forgatókönyvíró műve lenne, és nem egy minden személyeset mellőző száraz egysoros).

A cetlivel kapcsolatban az a legszembetűnőbb, legjellemzőbb (mármint azon kívül, hogy semmi személyes sincs benne, és hogy Shakespeare-ről körülbelül ugyanennyire volna könnyű elképzelni, hogy ennyit hagy hátra üzenetként), hogy palackposta. Jelen van, ott van a helyszínen, de nincs a fő helyen, csak viszonylag később bukkan majd elő. Jelen van - de el van rejtve. Ha valaki üzenni akar, miért rejtene el az üzenetét, amikor ott is hagyhatja, szem előtt? Racionálisan: miért akarna valaki életre szóló sokkot és traumát okozni szeretteinek egy később előbukkanó szenttelen, megszólítás és üzenet nélküli cetlivel? Ez egy végsőkéig cinikus és gonosz cetli - szemben Bódy Gábor végtelenül kedves, odafigyelő személyiségével. Ő nemcsak úgy kifejezte magát, és várta, hogy a másikban az majd hogy csapódik be, milyen jelentést vált majd ki, hanem mint egy kosaras,

aki tenyerével egészen a hálóiig kíséri a labdát zsákolás közben, kifejezéseit, expresszióit a másik fél, a megcélzott közönség reakcióira való folyamatos reagálás beépítésével küldte ki (a Psychotechnikum-ban az egymást kölcsönösen lereagáló íriszek, pupillák esete mérvadó, hiteles és idevágó modell).

Ez a késleltetett megtalálás a kulcsa a cetlinek. Egy öngyilkos fiatalembernek nem lett volna oka a késleltetett megtalálás eszközét választania, neki nem kellett volna nyomozók, hozzátartozók, egy egész gyilkossági helyszínelés által keltett felfordulásban gondolkodnia, és attól tartania, hogy esetleg a kis cetli nem jut célba, elkallódik. Ha azonban valakik fedősztorit akartak komponálni, minimális eszközökkel, abból kiindulva, hogy mi volt található a helyszínen (mi szerepel a helyszíni fotókon, a tanúk emlékeiben), a cetli a zsebben a legkézenfekvőbb megoldás egy utólagos bizonyíték elhelyezésre. Egy bizonyítékera, amely bizonyos aspektusból, megfelelő értelmezés esetén megerősítheti az öngyilkosság sztoriját. Mindezek fényében, ha valami, hát a cetli bizonyítja igazán ékesszólóan az idegenkezűség tényét.

Aki Bódy Gábort öngyilkossággal vádolja, haragszik Bódy Gáborra. E harag fakadhat hűségéből, barátságából, szeretetből – akkor is rossz harag. Védelmet érdemelne és nem vádakat - melyeket sajnálatos módon nem áll módjában visszautasítani. A Csaplár-verzió döbbenetesen felületes, Csaplár Vilmost ezzel együtt meg lehet érteni – nem lehet kis trauma neki sem egy ilyen fantasztikus ember, egy barát elvesztése – ám azt már egyedül a saját teóriájába való beleszerelmesedéssel lehet magyarázni, hogy az egyszerű és közismert tény, amelyre Bódy Vera az elmúlt években többször is felhívta figyelmet, következetesen ignorálja, miszerint a cetlin a kézírás írásszakértői vélemény szerint nem Bódy Gábor kézírása. A tények tisztelete a belépő a ráció birodalmába. Természetesen minden tényt meg lehet kérdőjelezni, meg lehet vizsgálni ezer oldalról - elhallgatni azonban szabálytalan művelet, a szándékokkal tarkított emberi igyekezet megnyilvánulása ...

PS:

És mi van, ha valódi a cetli, ha az az ő kézírása? Roppant fontos emlékeztetnünk magunkat arra, amire a bírók szokták emlékeztetni az esküdteket (Amerikában), azzal kapcsolatban, hogy milyen jelentést kell tulajdonítaniuk egy-egy bizonyítéknak. Az esküdteket ezzel a történettel szokták instruálni: A ház előtt, kora reggel, a frissen hullott hóban lábnyomok vezetnek a kertkaputól a ház bejáratáig, és vissza. Az aznap reggeli újság ott hever a verandán. Következik-e ebből, hogy a postás aznap reggel ott járt? Ránézésre igen, valójában azonban nem, mert ez csak egy feltételezés, egy spekuláció. Beszédes bizonyíték, ha feltételezzük, hogy az eset úgy történt, ahogyan elképzeltük. A ráció világában azonban még az sem következik e tényekből, hogy a lábnyomok attól a személytől származnak, aki odadobta az újságot.

Tegyük fel, hogy ő írta azt a cetlit. Mi következik ebből? Képzeliük el ... (de kegyeleti okokból egy ismeretlen magyar értelmiségit képzeljük el, egy sikeres fiatal értelmiségit, személytelenül), hogy egyszer csak megjelennek nála a civil ruhások. Azt mondják, azért jöttek, hogy letartóztassák. Az illető csöndben beengedi őket, nincs ok ellenállásra, hiszen ez egy sztenderd menet, egy bejáratott út. Akkoriban az államhatalom rendszeresen fenyegette az értelmiségieket letartóztatással, sőt,

börtönnel is. Beengedi őket, azt mondják, most letartóztatják. Ebből egy fiatal és sikeres értelmiségi okkal vonhatja le a következtetést, hogy pályájának befellegzett, és a következő években nemhogy rendezni meg külföldre utazni nem fog, de a családját is csak beszélőkön láthatja majd. Ráadásul, ha egy értelmiségi -aki a hatalommal szemben nem szervilis kisemberként, hanem stratégaként lépett fel mindig-, valóságos kémjátszmát folytat, arról könnyen elképzelhető, hogy a nyugat felé is folytatott valamiféle ügynöki tevékenységet, amely esetben legalább 10 év szigorú börtönbüntetésre kell számítani. Minden oka megvan hát, hogy egyfajta tömör, velős és önironikus gesztussal megírja azt a cetlit.

Akkoriban őt már hónapok óta zaklatták (derül ki Máté Krisztina dokumentumfilmjéből), tudjuk, hogy megy ez, a demokratikus ellenzék fiataljai gyakran részesültek hasonló bánásmódban - zsarolták, szorongatták, fenyegették. Zita lányát New York-ba küldi - kvázi, hogy "elrendezze az életét" (idézet Csaplár Vilmostól). Amikor pedig megjelentek a civil ruhások, nyilván nem úgy kopogtattak be hozzá, hogy közölték valódi szándékukat. Ha pedig egy éjszaka beállítanak hozzá, a munka, a forgatások és filmprojekt előkészítések kellős közepén, azt nehéz lehetett volna nem úgy értékelni, mint a teljes egzisztenciális megsemmisülést, amiből akkor jöhet ki majd legközelebb, ha szabadlábba kerül és ha külföldre menekülhet. A játszma vége, a kém-játszma vége. Elegáns, önironikus gesztussal ír egy cetlit a fiának - és értelemszerűen nem kér bocsánatot, hiszen nincs miért. Ne feledjük, az öngyilkosságot az emberek végső kétségbeesésükben követik el, s ha valaki már levélírással ragadtatja magát, akkor amit ír, az elsősorban arról szól, hogy miért teszi, amit tesz, illetve lereagálja tetteinek várható fogadtatását (bocsánatot kér). Az, hogy Bódy Gábor tiszta fejével egy nem csupán verbális, hanem egy motívumtudatos, Csaplár Vilmos által oly mélyrehatóan (és érzékenyen) elemzett üzenetet komponál meg, az öngyilkosság gondolatához még csak minimális szinten sem viszonyulva, sem búcsú, sem bocsánatkérés szintjén - elsősorban azt mutatja, hogy amikor a cetlit írta, esze ágában sem lett volna megölnie magát, sőt, még csak az sem futott át a fején, hogy megölhetik.

Mind ez persze ugyancsak egy spekuláció, de ez a spekuláció legalább bebizonyítja (remélhetőleg egyszer s mindenkorra), hogy akárhány bizonyítékot is sorakoztat fel "a vád", azok csak annyiban támasztják alá az öngyilkosság-elméletet (amit a pártállam is szívesebben látott, sőt, sugallt), amennyiben valaki eleve meg van győzve, amennyiben eleve az öngyilkosság tényéből indul ki. Nekünk, az utókornak azonban nem szabad e tényt előfeltételeznünk, sőt, minden okunk megvan, hogy elutasítsuk, hiszen akkoriban történt néhány hasonló eset, annak ellenére, hogy pártállami rendszer a napilap olvasó kisemberek felé nyájas arcát mutatta csupán. A minimum amit tehetünk, és kell is tennünk, az, hogy elutasítjuk az öngyilkosság-vádat, mert hiszen miért is vádolnánk valakit (egy gyilkos rendszert fedezve) ilyen szörnyű bűn elkövetésével - önmaga, szerettei és minden ellen, amit valaha képviselt? Abból, hogy pontosan sosem tudhatjuk meg, mi történt, miért következne az, hogy a hasonló gyilkosságokról híres rendszert védve a korabeli rendőrség által propagált hivatalos verziót tesszük magunkévá? Ismét érdemes az amerikai bírók esküdteknek adott szokásos instrukcióihoz folyamodnunk: ha egy kicsi ésszerű kétely is felmerül benned a vádlott bűnösségével szemben, ha józan ésszel, az ismert bizonyítékok fényében el tudod képzelni, hogy nem úgy történt, ahogyan a vád állítja, akkor az ítéleted az kell, legyen: nem bűnös (értsd: nem követte el azt, amit ráfognak).

May his soul rest in peace - nyugodjék békében.